

Oplegnotitie
15 november 2018

Zorg op de juiste plek, prikkels op de juiste plek

De opbrengst van de Taskforce Zorg op de Juiste Plek is breed omarmd. In essentie gaat het daarin om in de volle breedte te werken aan zorg die toegankelijk, betaalbaar en van goede kwaliteit is en daarbij de totale zorgkosten in de hand houden. Een beweging die al in gang gezet is, maar waarvan het potentieel nog wordt onderbenut. Om de beweging van Juiste Zorg op Juiste Plek (JZJP) goed door te kunnen zetten vraagt in de eerste plaats de onderkenning van de samenhang tussen de ontwikkelingen in de WLZ, ZvW en het sociaal domein en het vanuit die samenhang sturen op de gewenste ontwikkelingen. Vanzelfsprekend leidt dit tot andere verhoudingen tussen rijk en gemeenten en is een ander samenspel tussen gemeenten, rijk en zorgverzekeraars aan de orde.

In de notitie 'Organisatie van de financiën voor zorg in ander perspectief' wordt het denken langs deze lijnen nader verkend en uitgewerkt. Onderbouwd wordt waarom een ander perspectief op de rol van gemeenten en het sociaal domein loont: hoe het sociaal domein een hefboom- rol kan vervullen in het doorzetten van de beweging van JZJP. En dat JZJP ook vraagt het creëren van de juiste randvoorwaarden, waaronder: geld op de juiste plek.

De denklijn op hoofdpunten

Met de decentralisaties en het verschuiven van taken, hebben gemeenten in JZJP al een steeds grotere rol gekregen. Het verschuiven van taken is gepaard gegaan met verschuivingen in cliëntaantal en zorgwaarde per cliënt. Door het overhevelen van taken vanuit de AWBZ naar Wmo is het aantal cliënten in de Wmo verdrievoudigd. Doordat de "oud"-AWBZ-clianten een complexere zorgbehoefte hebben dan "oud"-Wmo-clianten, is ook de gemiddelde complexiteit van zorgbehoeften van cliënten in de Wmo als geheel toegenomen. Bij de toename van de complexiteit van de zorgbehoefte vanuit de Wmo speelt tevens de demografische ontwikkeling een rol.

Een van de opmerkelijke conclusies uit de verkenning is dat de verhouding zorguitgaven versus cliënten in de Wmo en Jeugdwet ten opzichte van de AWBZ/WLZ en ZvW tussen 2014-2016 heel anders is komen te liggen dan aanvankelijk gedacht. In 2016 wordt de helft van de cliënten behandeld met een kwart van het budget. Daarnaast zien we dat het cliëntenaantal voor Wmo en Jeugd de afgelopen jaren het hardste gegroeid is terwijl de budgetten, in tegenstelling tot de ZvW en WLZ, vrijwel gelijk gebleven zijn. Zo ontving de Wmo een compensatie voor de overgang van minder dan een derde van de AWBZ-clianten, maar het aantal cliënten in de Wmo steeg juist met meer dan het dubbele.

Ook de komende jaren groeit het budget voor de Wmo en Jeugd minder hard dan de budgetten voor de ZvW en WLZ en wordt volumegroei onvoldoende gecompenseerd. Ondanks dat de budgetten voor de Wmo en Jeugdwet vanaf 2020 meegroeien met het accres wijst dit er sterk op dat de budgetten ook vanaf 2021 ontoereikend zullen zijn. Zichtbaar is ook dat de verschuiving van taken niet synchroon loopt met de verschuiving van budgetten tussen het sociaal domein, WLZ en ZvW.

Daarbij komt dat investeringen in de 'beweging naar voren' (in het versterken van de sociale basis, preventie en vroegsignalering) onder druk staan door de combinatie van de groeiende financiële druk op het sociaal domein en het niet lonend zijn van deze investeringen. Immers, de rekenen daarvan vallen elders.

Door de wijze waarop het stelsel thans functioneert, groeien de financiële risico's die gemeenten lopen en komen gewenste ontwikkelingen onder druk te staan. Dit wordt goed geïllustreerd aan de hand van de discussie over de extramuralisering in de GGZ. Deze door alle partijen gewenste ontwikkeling, vraagt bijvoorbeeld ruimte voor gemeenten om 'GGZ in de wijk' te kunnen realiseren en daar ook in te kunnen investeren. Door Zorgmarktadvies is becijferd dat dit om 300 miljoen extra middelen voor gemeenten zou moeten gaan. Tot dusverre erkent het rijk deze rol en de financiële consequenties daarvan niet.

De mogelijkheden voor gemeenten om te kunnen sturen en bijsturen op de kosten in het sociaal domein zijn beperkt en worden door het Rijk of door de rechter ook steeds vaker verder beperkt. Denk daarbij aan (rechterlijke) uitspraken over o.a. bewindvoering, de consequenties van een hogere loonschaal voor huishoudelijke hulp, de AMVB over reële prijzen en de invoering van het abonnementstarief.

Als we JZJP serieus nemen en met kracht werk willen maken van de houdbaarheid van de zorg en beheersbaarheid van de zorgkosten, dan vraagt dat om een andere verhouding tussen Rijk en Gemeenten, om een ander samenspel van rijk, gemeenten en zorgverzekeraars en ook om het creëren van de juiste randvoorwaarden voor gemeenten om de hefboom functie voor JZJP te kunnen vervullen.